

Ülevaade õpilaste põhikoolist ja gümnaasiumist väljaarvamise seirest **Katrin Ohakas**, Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakonna ekspert

Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakond viis 01.05.–31.05.2018 läbi seire õpilaste põhikoolist ja gümnaasiumist väljaarvamise kohta.

Seire eesmärk

2015/2016. õppeaastal arvati kõigest Eesti põhikoolidest, kus õpitakse statsionaarses õppes riikliku õppekava järgi, enne kooli lõpetamist õpilasi välja 2048 ja 2016/2017. õppeaastal 1961 korral. Gümnaasiumidest (statsionaarne õpe riikliku õppekava järgi) arvati enne keskhariduse omandamist õpilasi välja 2015/2016. õppeaastal 2046 ja 2016/2017. õppeaastal 1776 korral.

Seire eesmärk oli selgitada välja, millistel põhjustel on õpilased enne kooli lõpetamist välja arvatud põhikooli 8. ja 9. klassist ja gümnaasiumi 11. ja 12. klassist ning kas välja arvatud õpilased vajasid enne koolist lahkumist õppetöös tuge ning milliseid tugimeetmeid koolid õpilaste toetamiseks rakendasid.

Eesmärk oli ka juhtida koolijuhtide ja õpetajate tähelepanu sellele, et õpilaste väljaarvamise põhjustele, nende analüüsimisele ja järeltule tegemisele tuleb pöörata suurt tähelepanu.

Seire tulemused

Põhikoolist väljalangevus

Põhikoolide valimis oli 26 kooli, kust 2015/2016. ja 2016/2017. õppeaastal oli III kooliastmest välja arvatud üheksa või enam õpilast. Koolidel paluti esitada 2016/2017. õppeaastal 8. ja 9. klassidest välja arvatud õpilaste (kokku 209 õpilast) koolist lahkumise põhjused ning info õpitulemuste ning rakendatud tugimeetmete kohta.

Esitatud andmetest selgus, et

- 1) 119 õpilast (57%) vahetas kooli;
- 2) 44 õpilase puhul (21%) oli tegemist kolimisest tingitud koolivahetusega;
- 3) 18 õpilast (8,5%) lahkus põhikoolist 17aastaseks saamisel;
- 4) 14 õpilast (6,5%) lahkus mõjuva põhjuseta puudumiste tõttu 17aastaseks saamisel (põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) § 28 lõike 1 punkti 5 alusel);
- 5) 4 õpilast (2%) jätkas õpinguid hariduslike erivajadustega (HEV) õpilaste koolis.

Muudel põhjustel (vahetusõpilane, karistusasutuses karistuse kandmine, põhjus teadmata) lahkus kümme õpilast.

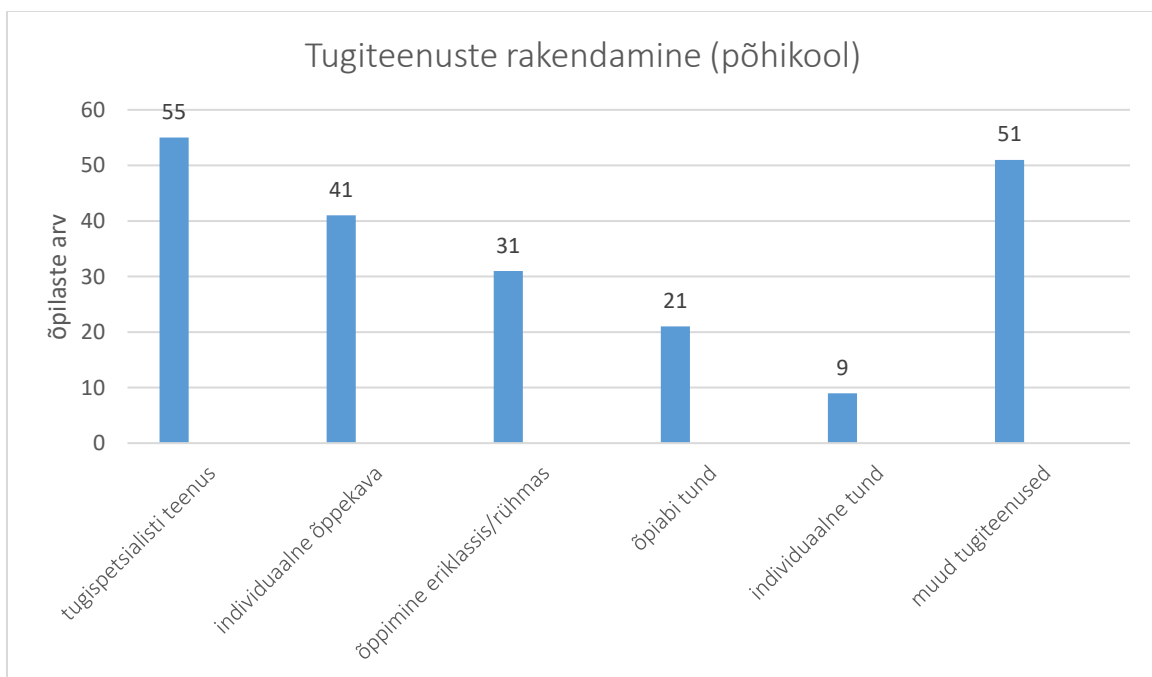
Teise kooli mineku põhjustena toodi välja vene õppekeelega kooli üleminek, nõustamiskomisjoni soovitusel kas täiskasvanute gümnaasiumisse või teise kooli õppima asumine, eelmissse kooli tagasimineku, erakooli, kodukohakooli või gümnaasiumiastmega kooli õppima asumine.

Vaadeldud koolidest ühel õppeaastal välja arvatud 8. ja 9. klassi õpilastest lahkus 32 õpilast (15% välja arvatutest) kas omal soovil 17aastaselt või arvati välja 17aastaselt koolikohustuse mittetäitmise tõttu. Neist 11 (5% välja arvatutest) ei jätkanud koolide andmetel väljaarvamise järel õpinguid.

Koolidelt küsiti dokumente, millega olid määratud tugiteenuseid õpilastele, kes hiljem välja arvati. Tugiteenuste rakendamine oli dokumenteeritud 48 (23%) õpilasele. Koolidest esitatud andmete järgi rakendati tugiteenuseid aga suuremale arvule õpilastest, kokku 73 (35%) õpilasele.

Koolidest saadud hinnete lehtede põhjal tuvastati, et 83 õpilasel (40% välja arvatutest) oli hinnete lehel kokkuvõtivate hinnete hulgas „puudulikud“ või „nõrgad“ hinded. Neist 24le polnud rakendatud koolis ühtki tugiteenust.

Õpilastele pakutud tugiteenustest annab ülevaate joonis 1. Muude tugiteenustena olid märgitud kohustuslikud konsultatsioonitunnid, vestlused erinevate koolitöötajatega, ümarlauad ja käitumise tugikava rakendamine.

Joonis 1. Tugiteenuste rakendamine põhikooliõpilastele

83 õpilasest, kelle hinnetelege kokkuvõtivate hinnete hulgas oli „puudulikke“ või „nõrku“ hindeid, oli 51-l märgitud Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHIS) väljaarvamise põhjuseks üleminek teise kooli, 13-l väljaarvamine ja 12-l, et õpib mujal. Nende 83 õpilase väljaarvamise täpsustatud põhjustena olid koolid märkinud 38 juhul teise kooli minekut, 14 juhul õpilase 17aastaseks saamist, 12 juhul põhjuseeta puudumist, üheksal juhul kolimist ja kolmel juhul HEV-õpilaste kooli minekut.

Seires küsiti koolidelt ka infot välja arvatud õpilaste edasiõppimise kohta. 128 õpilase (61%) puhul märgiti, et õpilane jätkas õpinguid, 22 õpilase (10,5%) puhul, et õpilane ei õppinud edasi, 59 õpilase (28%) kohta andmed puudusid.

Gümnaasiumist väljaarvamine

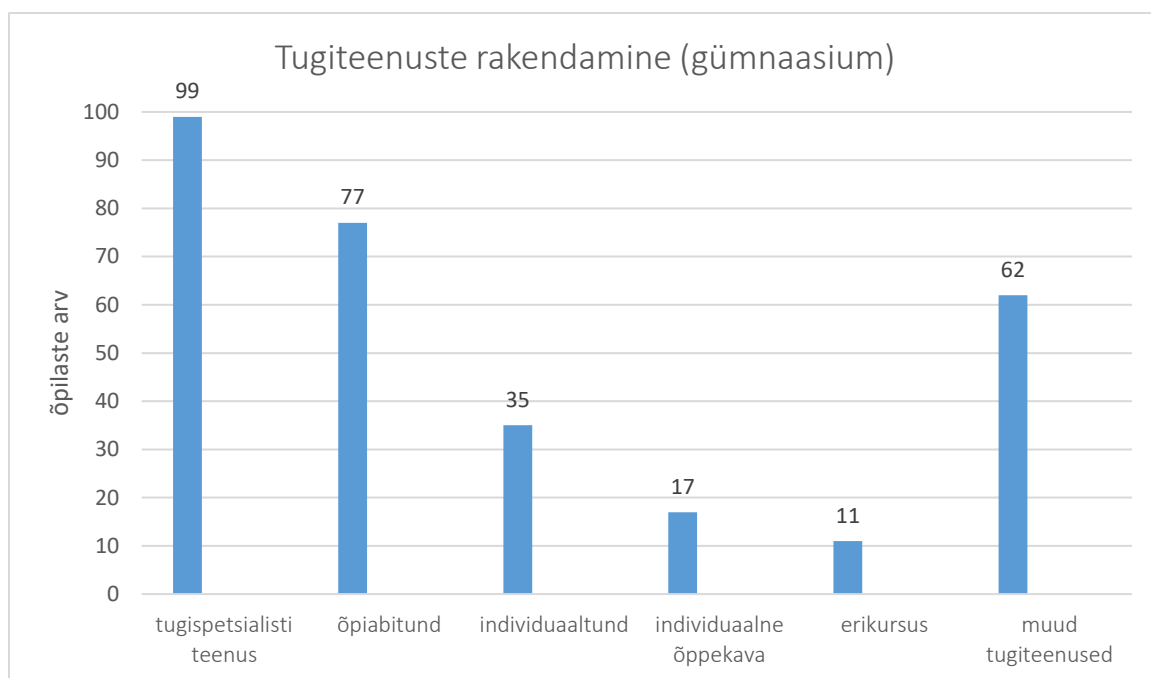
Gümnaasiumide valimis oli 44 kooli, kust 2015/2016. ja 2016/2017. õppeaastal oli gümnaasiumi 11. ja 12. klassist välja arvatud 12 või enam õpilast.

Koolidel paluti esitada 2016/2017. õppeaastal 11. ja 12. klassist välja arvatud õpilaste (kokku 486 õpilast) koolist lahkumise põhjused ja info rakendatud tugimeetmete kohta.

Koolid esitasid andmed väljaarvamise täpsustatud põhjuste kohta.

- 1) 213 õpilast (44%) läks teise kooli (täiskasvanute gümnaasium (162 õpilast), kodulähedasem gümnaasium, erakool, vene emakeelega õpilane vene õppekeelega kooli, eelistatunasse gümnaasiumisse, ühiselamuga mitteharjumine);
- 2) kolimise tõttu vahetas kooli 36 õpilast (7%);
- 3) 137 õpilase (28%) kohta olid koolid märkinud lahkumise põhjuseks raskused õppetöös;
- 4) 89 õpilast (18%) lahkus õppetöös mitteosalemise tõttu;
- 5) kolme õpilase (7%) puhul oli lahkumise põhjuseks kodukorra raske rikkumine;
- 6) 34 õpilast (7%) lahkus muudel põhjustel (tervislikud, perekondlikud, õpingute katkestamine tööle mineku tõttu, vahetusõpilased).

Seires paluti koolidelt dokumente, millega välja arvatud õpilastele oli määratud tugiteenuseid. Kokku esitati koolidest dokumendid 32 õpilasele (6,5% välja arvatud õpilastest) rakendatud tugiteenuste kohta. Tugiteenuseid olid koolide andmetel rakendatud aga suuremale arvule õpilastele – 178 õpilasele (37%). Koolidest esitatud andmetel rakendatakse õpilastele erinevaid tugiteenuseid (joonis 2). 62 õpilasele rakendatud muude tugiteenustena olid märgitud vestlused kooli töötajatega, õppenõustamine, probleemvestlused, tugiõpilase määramine, konsultatsioon, õpiedukuse pidev kontroll.

Joonis 2. Tugiteenuste rakendamine gümnaasiumiõpilastele

Koolidest saadud hinneteledetest nähtus, et 294 õpilasel (60%) oli puudulikke kursusehindeid, neist 126 õpilasele ei olnud märgitud ühtki rakendatud tugiteenust.

294 õpilasest, kelle kursusehinnete hulgas oli „puudulikke“, olid

- 1) 157 märgitud EHISes omal soovil lahkunuks;
- 2) 55 oli märgitud väljaarvatuks ;
- 3) 41 väljaheidetuks;
- 4) 41 õpilase puhul olid märgitud muud põhjused: lahkumine välismaale, õpib mujal või jäetud põhjus täpsustamata.

Nende 294 õpilase puhul olid koolid märkinud väljaarvamise täpsustatud põhjustena

- 1) 126 juhul raskusi õppimises;
- 2) 90 juhul teise kooli üleminekut;
- 3) 86 juhul õppetöös mitteosalemist;
- 4) 10 juhul kolimist;
- 5) ühel juhul kodukorra rasket rikkumist.

Koolide andmetel jätkas õpinguid 318 õpilast (65%) kas täiskasvanute gümnaasiumis, teises gümnaasiumis või kutsekoolis. Õpinguid ei jätkanud 31 õpilast (6%) ja andmeid polnud 79 õpilase kohta (16%).

Kokkuvõte

Põhikool

- 40%-l välja arvatud õpilastest esines enne koolist väljaarvamist raskusi õppetöös. Seega on III kooliastmes üheks koolist lahkumise põhjuseks õppimisega seotud probleemid.
- Kolmandik õppimisega raskustes olnud õpilasi ei saanud tugiteenuseid, kuigi PGSi § 46 lõike 5 kohaselt annab kool õpilasele, kellel tekib takistusi koolikohustuse täitmisel või mahajäämus õpitulemuste saavutamisel, üldist tuge, mis kujutab endast õpetaja pakutavat individuaalset lisajuhendamist, tugispetsialistide teenuse kättesaadavust ning vajaduse korral õpiabitundide korraldamist individuaalselt või rühmas.
- 17aastaseks saamise järel (sh ka mõjuva põhjuseta õppetundidest puudumine) põhikoolist lahkunute osakaal välja arvatud õpilaste arvust on suur – 15% valimi koolidest välja arvatud 8. ja 9. klassi õpilastest.
- Põhikooli III kooliastmest välja arvatud õpilastest 11% ei jätkanud väljaarvamise järel õpinguid. Infot polnud koolidel 28% välja arvatud õpilaste õpingute jätkamise kohta.

Gümnaasium

- Koolide andmetel 46%-l, hinneteletede põhjal 60%-l välja arvatud õpilastest esines kas õpiraskusi või ei osalenud nad piisavalt õppetöös. Seega saab järeldada, et gümnaasiumist lahkumise ja koolivahetuse üheks olulisemaks põhjuseks õppetööga toimetulematus.
- Kolmveerand kooli vahetanud õpilastest asus väljaarvamise järel õppima täiskasvanute gümnaasiumis.
- Mille kõikidele õppimisega raskustes olevatele õpilastele ei rakendata koolis tugiteenuseid. Koolide andmetel ei tulnud õppimisega toime 46% välja arvatud õpilastest, kuid tugiteenuseid rakendati 37%-le õpilastest. Õpilaste hinneteletedest selgus, et 60% välja arvatud õpilastel oli raskusi õppetöös, nendest 43% ei saanud koolist ühtki tugiteenust.
- Vähesel määral rakendatakse gümnaasiumis tugiteenusena individuaalset õppekava (17 õpilasel) ja erikursusi (11 õpilasel).
- Gümnaasiumides dokumenteeritakse vähesel määral õpilastele tugiteenuste määramist ja rakendamist. Vaid 32 õpilasele rakendatud tugiteenused olid dokumenteeritud, kuigi koolidest esitatud andmetel rakendati tugiteenuseid 178 õpilasele.

Soovitused õppeasutustele

- Dokumenteerida õpilasele tugiteenuste määramine, sätestades perioodi, mille jooksul tugiteenust rakendatakse, ja määrates aja, mil tugiteenuse rakendamise tulemuslikkust hinnatakse.
- Sisehindamisel koguda õpilaste väljaarvamise andmeid ja neid analüüsida, tuues välja iga õpilase kohta väljaarvamise põhjused ja võimalikud parendustegevused, et vähendada õpilaste väljaarvamist enne põhi- või keskhariduse omandamist.